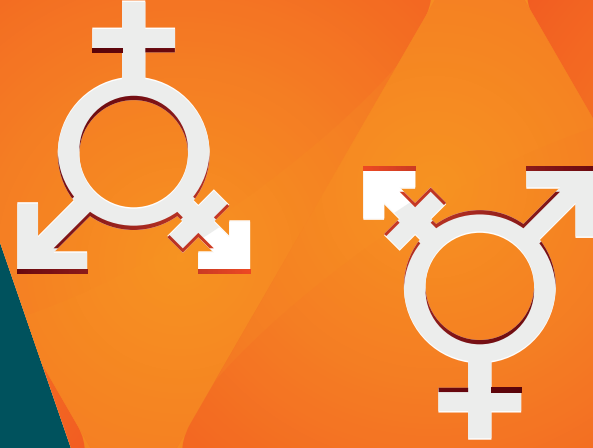

Transihmisenä Euroopan unionissa

Vertaileva analyysi EU:n HLBT-tutkimuksen tuloksista

Yhteenveto

Euroopan unionin perusoikeuskirjan artikloissa 1, 2 ja 3 taataan oikeus ihmisarvon loukkaamattomuuteen, elämään ja henkilökohtaiseen koskemattomuuteen. Artikloissa 6, 7 ja 8 taataan oikeus vapauteen ja turvallisuuteen, yksityis- ja perhe-elämän kunnioittamiseen sekä henkilötietojen suojaan. Perusoikeuskirjan 14 artiklassa vahvistetaan oikeus koulutukseen ja 20 artiklassa taataan yhdenvertaisuus lain edessä. Sen 21 artiklassa taataan oikeus syrjimättömyyteen, mukaan lukien sukupuoleen perustuva syrjintä, 35 artiklassa vahvistetaan oikeus saada terveydenhoitoa ja sairaanhoitoa, 45 artiklassa taataan liikkumis- ja oleskeluvapaus ja 47 artiklassa oikeus tehokkaisiin oikeussuojakeinoihin ja puolueettomaan tuomioistuimeen.

Syntymässä virallisesti vahvistettava nais- tai mies-sukupuoli perustuu fyysisiin ominaisuuksiimme. Se ei kuitenkaan välttämättä vastaa sukupuoli-identiteettiä eli sitä, mitä kukin ajattelee ja tuntee omasta sukupuolestaan. Yhä useammat transihmiset kieltäytyvät avoimesti määrittämästä itseään mieheksi tai naiseksi, minkä johdosta on selvää, ettei sukupuoleen liittyviä tuntemuksia voida lokeroida kapea-alaisesti pelkästään nais- tai miessukupuoleksi. Homoja, lesboja, biseksuaaleja ja transihmisiä (HLBT) koskevassa Euroopan unionin (EU) tutkimuksessa korostetaan, että tällaisesta loke-roinnista on päästävä eroon niin yhteiskunnassa käytävässä yleisessä sukupuolikeskustelussa kuin pohdittaessa erityisiä lainsäädäntöön ja politiikkaan liittyviä toimenpiteitä.

Euroopan unionin perusoikeusviraston (FRA) toteut-tama HLBT-tutkimus havainnollistaa kerätyn tiedon runsauden ja vertailtavuuden ansiosta transihmis-ten arkea EU:ssa ja sen jäsenvaltioissa.

”Transihmisenä on mielestäni erittäin tärkeää, että politiikanlaatijat ja terveydenhuollon henkilöstö ymmärtävät, että sukupuolten kahden ääripään välillä on olemassa paljon muutakin. Ääripäiden väliltä voi löytyä mitä tahansa, ja ihmiset voivat elää täyttä elämää kuulumatta kumpaankaan ääripäähän eli olematta täysin mies tai täysin nainen. Ymmärrystä tarvitaan lisää, mutta ennen kaikkea tarvitaan lisää resursseja ja lainsäädännön tukea, jotta voimme elää tasavertaisina muiden ihmisten joukossa.” (Transnainen, 28 vuotta, Alankomaat)

Varsinainen *Being Trans in the European Union* -raportti ja tämä tiivistelmä perustuvat tutki-mukseen, jossa analysoidaan 6 579 itsensä tutki-muksessa transihmiseksi ilmoittaneen vastaajan (”transvastaaja”) elämäkokemuksia. Transihmi-sellä tarkoitetaan kaikkia henkilöitä, jotka tunte-vat edustavansa toista sukupuolta ja/tai ilmaise-vat sukupuoli-identiteettiä toisin kuin syntymässä vahvistetun sukupuolen mukaan. Transihmiset käyt-tävät itsestään tätä termiä sekä Euroopassa että muualla maailmassa, ja näin ollen se valittiin tutki-mukseen, jotta vältetään sekaannus toiseen mah-dolliseen vastaajien valittavissa olevaan identiteet-tiryhmään (”transsukupuolinen”). Vaikka tulosten ei voida katsoa edustavan EU:n kaikkia transihmi-siä, kyseessä on kuitenkin tähän mennessä laajin empiirinen tutkimustietoaineisto, joka antaa tie-toa transihmisten kokemuksista eri elämäntilanteilla.

Keskeiset havainnot

Tulokset paljastavat, että transihmisten perusoi-keuksia loukataan toistuvasti: syrjintä, väkivalta ja ahdistelu kohdistuvat kaikki hieman voimakkaammin transihmisiin kuin samaan kyselyyn vastanneisiin

lesboihin, homoihin tai biseksuaaleihin. Nämä kokemukset herättävät jatkuvia pelon tunteita ja saavat osan transihmisistä välttelemään tiettyjä paikkoja ja kätkemään tai peittämään todellisen sukupuoli-identiteettinsä, mikä rajoittaa heidän oikeuksiaan entisestään.

Ongelmat, joita transihmiset kohtaavat ilmaistessaan vapaasti kokemaansa sukupuolta, pahentavat yleistä tietämättömyyttä heidän todellisesta identiteetistään ja elämästään. Näin syntyy noidankehä, johon liittyy pelkoa, tietämättömyyttä, suvaitsemattomuutta, syrjintää ja jopa vihaan perustuvaa väkivaltaa.

Kun syrjintää torjuvat toimintasuunnitelmat, myönteiset toimenpiteet ja tasa-arvotoimet on laadittu ja toimeenpantu hyvin, transihmiset kertovat suhtautuvansa avoimemmin sukupuoli-identiteettiinsä. Tutkimuksen tuloksissa korostuu, että lainsäädännöllä ja poliittisilla toimenpiteillä on väliä. Niillä voidaan myötävaikuttaa perusoikeuksien suojeluun ja tukemiseen sekä muuttaa sosiaalisia normeja ja uskomuksia, mikä parantaa ihmisten elämää.

FRA:n lausunto

EU:n ja kansallisen tason toimien vahvistaminen

Euroopan unionia ja sen jäsenvaltioita kannustetaan tutkimuksessa kerättyjen tietojen sekä EU:n jäsenvaltioiden kokemusten ja olemassa olevien lupaavien käytäntöjen perusteella puuttamaan transihmisiä koskeviin kysymyksiin. Toimijoiden tulisi erityisesti pitää sukupuoli-identiteettiä ja sukupuolen ilmaisua suojeltavina perusteina ihmisoikeuksia edistävissä ja syrjintää torjuvissa toimissa, toimintasuunnitelmissa ja tiedotuskampanjoissa.

Tutkimuksessa todetaan, että syrjintää ja väkivaltaa esiintyy usein silloin, kun sukupuolen ilmaisu poikkeaa ihmisten odotuksista. Naisten ja miesten välistä tasa-arvoa koskevaa EU:n strategiaa tulisi vahvistaa sisällyttämällä siihen toimia, joilla torjutaan sukupuoleen perustuvia stereotyyppioita sekä sukupuoli-identiteettiin, sukupuolen ilmaisuun ja transfobiaan perustuvaa syrjintää.

EU:N HLBT-TUTKIMUKSEN TRANSVASTAAJAT

Transihmisten moninaisuuden vuoksi tutkimustulosten analyysissä on tiedostettava, että eri identiteettiryhmiin vaikuttavat perusoikeuskysymykset saattavat olla täysin erilaisia. Vaikka transtutkimuksen alalla aiemmin tehdyissä tutkimuksissa kuvataan transnaisten, transmiesten ja muiden transihmisten kokemuksia, nyt ensimmäistä kertaa tehdyssä EU:n laajuisessa tutkimuksessa voidaan verrata eri alaryhmiä keskenään. EU:n HLBT-tutkimuksen otos sisältää riittävästi vastaajia eri alaryhmistä, ja siten ryhmien välinen hienosyinen vertailu on mahdollista (kaavio 1).

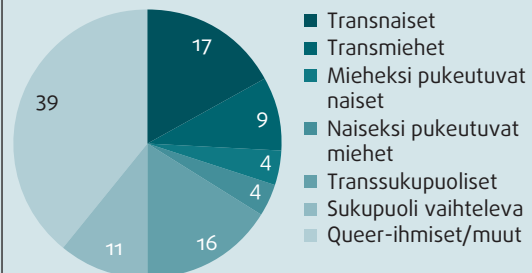
Nämä alaryhmät – transnaiset, transmiehet, mieheksi pukeutuvat naiset, naiseksi pukeutuvat miehet, transsukupuoliset ja henkilöt, joiden sukupuoli vaihtelee, sekä queer-ihmiset/muut – vastaavat transvastaajien tutkimuksessa itsensä käyttämiä termejä. Transihmisten kokemuksiin vaikuttavat myös koulutus, sosioekonominen tausta ja muut ominaispiirteet, jotka otetaan analyysissä tarpeen mukaan huomioon.

Tutkimukseen osallistuneiden transvastaajien tausta

Tutkimuksen transvastaajat:

- ovat keskimäärin nuoria, seitsemän kymmenestä 18-39-vuotiaita (keski-ikä 34 vuotta)

Kaavio 1: Transihmisten otokseen kuuluvat identiteettiryhmät (%)

Kysymykset: Laskennallinen muuttuja seuraavista tutkimuskysymyksistä:
 A2. Mikä sukupuoli sinulle rekisteröitiin syntyessä? Nainen/Mies
 A3. Oletko (tai oletko ollut) transihminen? Kyllä.
 A3.1 Ole hyvä ja valitse yksi vastaus, joka sopii sinuun parhaiten. 1 Transihminen 2 Transsukupuolinen 3 Nainen, jolla on transsukupuolinen tausta 4 Mies, jolla on transsukupuolinen tausta 5 Sukupuoli vaihteleva 6 Ristiinpukeutuja/transvestiitti 7 Queer 8 Muu, ole hyvä ja kirjoita:...

Huom. Transihmisten ja transsukupuolisten ryhmän valinneet vastaajat ryhmiteltiin uudelleen transmiehiksi ja transnaisiksi, ks. tarkemmat tiedot raportin liitteessä 2.

Tiedot: Transsukupuoliset vastaajat EU:n HLBT-tutkimuksessa.

Lähde: FRA, EU:n HLBT-tutkimus, 2012

- kuuluvat eri alaryhmiin (identiteettiryhmiin); transnaisia kaksi kertaa enemmän kuin transmiehiä, ja miehiksi pukeutuvia naisia lähes yhtä paljon kuin naisiksi pukeutuvia miehiä
- ovat yhtä usein korkeasti tai vähän koulutettuja
- kuuluvat muuta väestöä useammin matalamman tulotason neljännekseen
- kuvaavat seksuaalista suuntautumistaan bi- tai homoseksuaaliksi tai käyttivät muita ilmaisuja
- eivät yleensä ole parisuhteessa, yksi kolmannes asui yhden hengen taloudessa
- asuvat useimmiten kaupungeissa.

Transihmisten otos on hyvin monimuotoinen. Siihen kuuluvat henkilöt eroavat toisistaan valitun identiteettiryhmän tai alaryhmän perusteella ja sen mukaan, tunsiko henkilö itsensä mieheksi, naiseksi vai joksikin muuksi (tunne sukupuoleen kuulumisesta). Henkilöt eroavat toisistaan myös sukupuolen ilmaisun perusteella ja tavoilla, joilla vastaajat ovat yrittäneet elää sukupuoli-identiteettinsä mukaisesti (avoimuus sekä sosiaalinen ja/tai lääketieteellinen muutos).

Puolella transvastaajista on **korkea-asteen koulutus** (yliopistotutkinto, muu korkeakoulututkinto

tai jatkotutkinto; 53 prosenttia). Puolet transvastaajista (51 prosenttia) ilmoittaa käyvänsä palkkatyössä, ja tähän joukkoon kuuluvat myös tilapäisesti pois työstä olevat. Joka neljäs vastaajista on opiskelija (24 prosenttia) ja 13 prosenttia on työttömänä. Otoksessa on pieniä ryhmiä, joihin kuuluvat tekevät palkatonta työtä tai vapaaehtoistyötä, ovat eläkkeellä tai eivät muuten käy töissä.

Koko HLBT-otoksen **tulojakauma** vastaa väestön yleistä tulojakaumaa¹, ja kuhunkin ryhmään kuuluu noin neljännes vastaajista. Transvastaajat ilmoittavat kuitenkin muita HLB-ryhmiä todennäköisemmin kotitaloutensa ansiotulojen jäävän alimpaan neljännekseen ja muihin HLB-ryhmiin verrattuna transvastaajien tulot kuuluvat harvemmin ylimpään neljännekseen.

Noin puolet vastaajista kaikissa transryhmissä ilmoittaa, ettei ollut tutkimuksen tekoaikana **parisuhteessa** (48 prosenttia), ja valtaosa ilmoittaa **siviilisäädäkseen** yksin elävä (75 prosenttia). Joka seitsemäs vastaaja on naimisissa tai rekisteröidyssä parisuhteessa (15 prosenttia).

Syrjintä

”Haluaisin ulospäin näkyvän sukupuoleni olevan merkityksetön. Minun pitäisi pystyä harjoittamaan liiketoimintaa ja saada oikeudenmukaista kohtelua riippumatta siitä, millainen olen ulospäin. Haluan vain saada olla oma itseni, niin ettei minun tarvitse välittää muista.” (Transihminen, 42 vuotta, Yhdistynyt kuningaskunta)

Kaikkien ihmisten tasavertainen ja täysimääräinen sosiaalinen osallistuminen ilman syrjintää on osallistavien yhteiskuntien perusedellytys. Tämä hyödyntää yhteiskunnan koko inhimillisen pääoman ja takaa sen jokaisen jäsenen hyvinvoinnin ja vaurauden. Tältä osin EU:n HLBT-tutkimuksen tulokset ovat huolestuttavia. Ne osoittavat, että transihmisten tasa-arvo on toistaiseksi vain kaukainen tavoite, jonka saavuttaminen edellyttää päättäväisiä toimia sekä EU:n että jäsenvaltioiden tasolla.

Tutkimusta edeltäneenä vuonna yli puolet kaikista transvastaajista (54 prosenttia) ja 47 prosenttia kaikista HLBT-vastaajista oli kokenut tulleen henkilökohtaisesti syrjityksi tai ahdistelluksi siksi, että heitä pidetään transihminä. Nuoret vastaajat, jotka

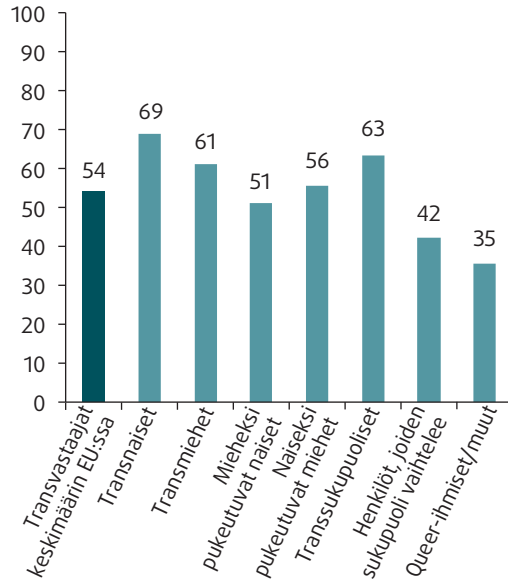
eivät ole palkkatyössä tai kuuluvat pienten ansiotulojen ryhmään, ovat todennäköisemmin kokeneet tulleen syrjityksi. Lisäksi mitä avoimemmin transvastaajat kertovat olevansa tai olleensa transihmiä, sitä todennäköisemmin he ilmoittavat kokeneensa syrjintää.

Tutkimus kattoi syrjintäkokemuksia useilla sosiaalisen elämän aloilla:

- Työ: yli kolmannes transvastaajista (37 prosenttia) tunsivat kokeneensa syrjintää työnhaussa siksi, että on transihminen, ja neljännes (27 prosenttia) ilmoitti kokeneensa syrjintää työpaikalla.
- Koulutus: neljännes transvastaajista, jotka kävivät koulua tai opiskelivat yliopistossa tai joiden lapset olivat koulussa tai opiskelivat yliopistossa, ilmoitti kokeneensa koulun tai yliopiston henkilökunnan syrjineen heitä tutkimusta edeltäneiden 12 kuukauden aikana. Kun tarkastellaan ainoastaan transopiskelijoita, määrä nousee 29 prosenttiin.
- Terveystieteiden palvelut: noin joka viides tutkimusta edeltäneen vuoden aikana terveydenhuollon palveluita käyttäneistä vastaajista (22 prosenttia) tai sosiaalipalveluita käyttäneistä vastaajista (19 prosenttia) oli kokenut terveydenhuollon tai sosiaalipalveluiden henkilöstön syrjintää siksi, että on transihminen.

1 Tiedot eurooppalaisesta sosiaalitutkimuksesta (ESS) saatujen, tulojen jakautumista koskevien tulosten perusteella. Tarkempia tietoja varsinaisen raportin liitteessä 2.

Kaavio 2: Vastaajat, jotka olivat kokeneet syrjintää tai ahdistelua edellisten 12 kuukauden aikana siksi, että heidän havaittiin olevan transihmisiä, identiteettiryhmittäin (%)

Kysymys: C2A. Oletko henkilökohtaisesti tuntenut tulleeesi syrjityksi tai ahdistelluksi maassa, jossa asut viimeisten 12 kuukauden aikana, koska sinun on ajateltu olevan: D. Transihminen? Kyllä.

Tiedot: Transvastaajat EU:n HLBT-tutkimuksessa

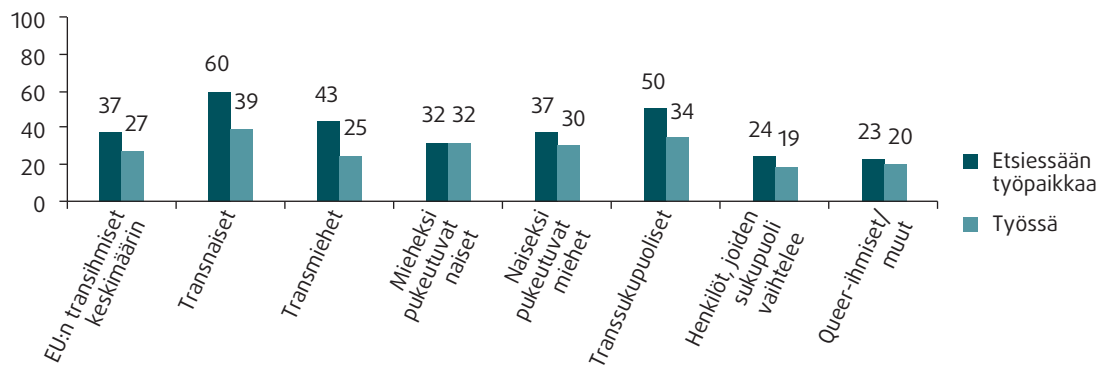
Lähde: FRA, EU:n HLBT-tutkimus, 2012

- Hyödykkeet ja palvelut: nuoruus, työttömyys ja/ tai alempi ansiotuloryhmä lisäsi vastaajan mahdollisuutta kokea tulleeesi syrjityksi tutkimusta edeltäneen vuoden aikana.

Vain hyvin pieni määrä vastaajista oli tehnyt ilmoituksen viimeisimmästä syrjintätapauksesta. Transihmiset ovat kuitenkin tehneet ilmoituksen viimeisimmästä tapauksesta todennäköisemmin kuin muut HLB-ryhmät. Yli kolme viidestä transvastaajasta ei tehnyt tapauksesta ilmoitusta, koska oli vakuuttunut siitä, ettei mitään tapahtuisi tai mikään muuttuisi, ja puolet siksi, etteivät he pitäneet tapausta ilmoittamisen arvoisena. Transvastaajat olivat niin ikään huolestuneita siitä, ettei tapausta otettaisi vakavasti, eivätkä he halunneet paljastaa seksuaalista suuntautumistaan tai sukupuoli-identiteettiään. Lähes kolmannes (30 prosenttia) ei tiennyt, miten tai minne ilmoituksen voi tehdä.

Syrjintätapauksista ilmoittaminen toimivaltaisille viranomaisille, kuten tasa-arvoelimille, on oleellista, jotta sukupuoli-identiteettiin perustuvaan työsyrittään voidaan puuttua sen kieltävän lainsäädännön nojalla. Uudistetussa tasa-arvodirektiivissä säädetään tasa-arvoelinten perustamisesta. Niiden tehtävänä on avustaa syrjinnän kohteeksi joutuneita henkilöitä syrjintävalituksen tekemisessä (20 artiklan 2 kohdan a alakohta). Lisäksi jäsenvaltioiden on sallittava yhdistysten ja järjestöjen auttaa syrjinnän kohteeksi joutuneita oikeudellisissa tai hallinnollisissa menettelyissä (17 artiklan 2 kohta).

Kaavio 3: Kokenut syrjintää edellisten 12 kuukauden aikana etsiessään työpaikkaa tai töissä ollessaan identiteettiryhmittäin (% kyllä)

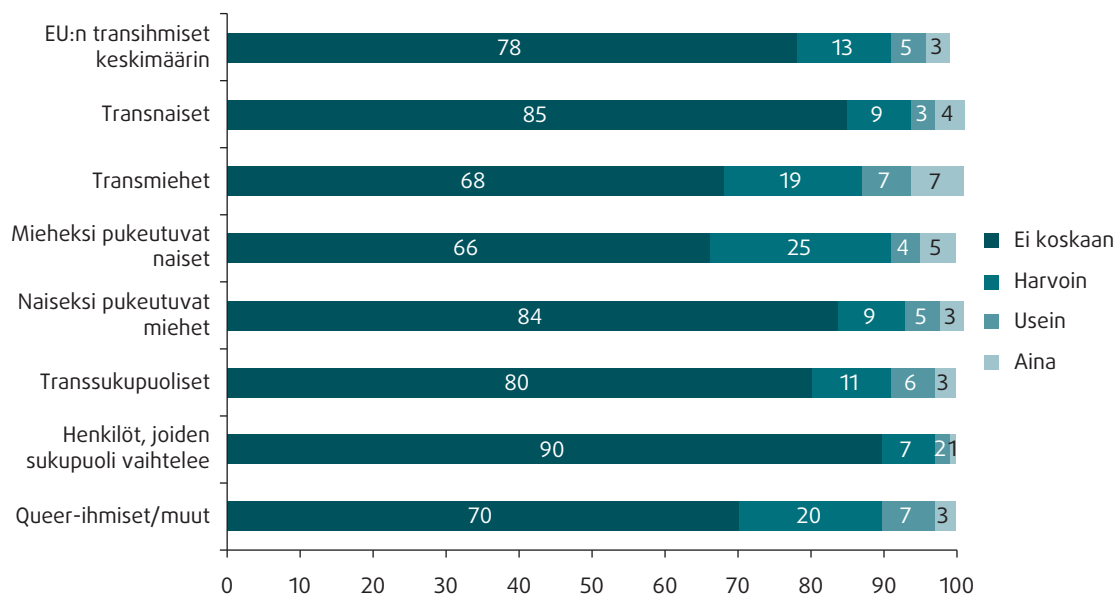

Kysymys: C4. Oletko henkilökohtaisesti tuntenut tulleeesi syrjityksi viimeisten 12 kuukauden aikana, koska olet transihminen, missään seuraavista tilanteista? A. Etsiessä työpaikkaa; B. Töissä.

Tiedot: EU:n HLBT-tutkimuksen transvastaajat, jotka olivat hakeneet työpaikkaa tai jotka kävivät töissä 12:n tutkimusta edeltäneen kuukauden aikana.

Lähde: FRA, EU:n HLBT-tutkimus, 2012

Kaavio 4: Avoin kertominen transidentiteetistä toisen asteen koulussa identiteettiryhmittäin (%)

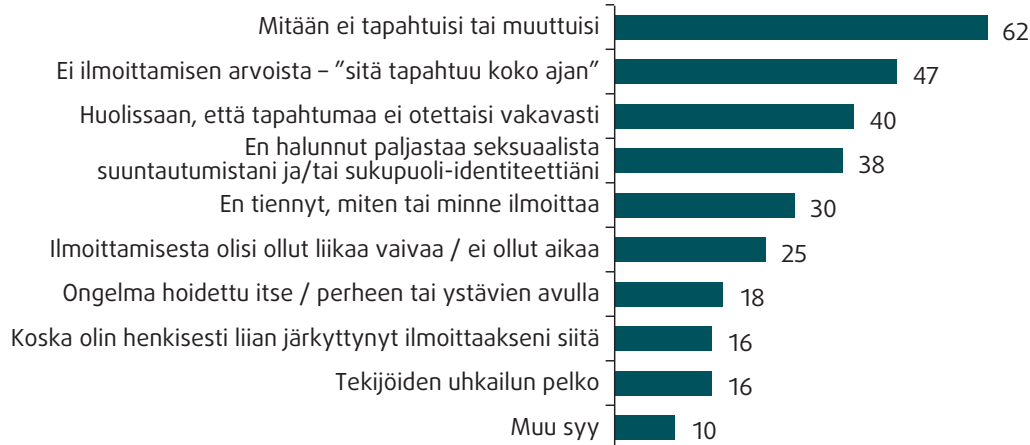

Kysymys: C9. Kun olit alle 18-vuotias ja kävit koulu ... – A. Puhuitko avoimesti transidentiteetistäsi koulussa? Vastausvaihtoehdot lueteltu kaaviossa. (Vaihtoehto "Ei päde minun kohdallani" suljettu pois.)

Tiedot: EU:n HLBT-tutkimuksen transvastaajat, jotka kokivat kysymyksen sopivan omaan tilanteeseensa.

Lähde: FRA, EU:n HLBT-tutkimus, 2012

Kaavio 5: Miksi viimeisimmästä syrjintätapauksesta ei tehty ilmoitusta (% tapauksista)

Kysymykset: C6. Ajatellen kaikista viimeisintä tapausta, ilmoititko sinä tai kukaan muu sitä minnekään? Ei.

C7. Miksi sitä ei ilmoitettu?

Tiedot: EU:n HLBT-tutkimuksen transvastaajat, jotka olivat tulleet syrjityksi eivätkä olleet ilmoittaneet viimeisimmästä syrjintätapauksesta.

Lähde: FRA, EU:n HLBT-tutkimus, 2012

FRA:n lausunto

Syrjintä työssä sekä hyödykkeiden ja palvelujen saatavuudessa

Tutkimuksen tulokset osoittavat huomattavan suuren vastaavuuden sukupuolen ilmaisun ja syrjintäkokeusten välillä. Nykyistä tasa-arvolainsäädäntöä uudistettaessa tai uutta lainsäädäntöä laadittaessa EU:n lainsäätäjän on varmistettava, että lainsäädäntö kattaa myös sukupuoli-identiteettiin perustuvan syrjinnän. EU:n lainsäädännössä taattu nykyinen oikeudellinen suoja, joka koskee sukupuolenmuutoksen läpikäyneitä tai sitä parhaillaan läpikäyviä henkilöitä, on ulotettava kaikkiin transihmisiin.

Tutkimuksesta käy ilmi, että vain muutamat transvastaajat ilmoittavat kokemastaan syrjinnästä viranomaisille. EU:n tulisi jatkaa valituksia käsittelevien kansallisten elinten toiminnan tehokkuuden seurantaan sekä uudistetun tasa-arvodirektiivin (2006/54/EY) ja hyödykkeiden ja palveluiden tasa-arvoista saatavuutta koskevan direktiivin (2004/113/EY) täytäntöönpanossa sovellettujen menettelyjen seurantaan. EU:n jäsenvaltioiden tulisi varmistaa, että tasa-arvoelimityksellä ja muilla kansallisilla valitusmekanismeilla on asianmukaiset valtuudet ja resurssit sukupuoli-identiteettiin perustuvaa syrjintää koskevan tietämyksen lisäämiseksi ja tapauksista ilmoittamisen parantamiseksi.

EU:n jäsenvaltioiden tulisi varmistaa, että julkisella sektorilla kehitetään ja pannaan täytäntöön monimuotoisuuteen liittyviä strategioita ja yhdenvertaista kohtelua edistäviä politiikkoja. Näiden toimien tulee ottaa huomioon yksityisyyden suojaan liittyvät vaatimukset, ja niiden tulee rohkaista tiedon vaihtoa transihmisten tarpeista ja hyvistä käytännöistä. Tämä voidaan saavuttaa esimerkiksi hyväksymällä menettelysääntöjä ja helpottamalla nimen ja sukupolimerkinnän muuttamista työelämään liittyvissä asiakirjoissa. Jäsenvaltioiden tulisi kannustaa ammattiyhdistyksiä ja työnantajajärjestöjä parantamaan monimuotoisuutta ja syrjimättömyyttä edistäviä toimia, kun taustalla ovat sukupuoli-identiteettiin liittyvät seikat työpaikoilla ja ammattioppilaitoksissa.

Syrjintä koulutuksessa

Tutkimuksen mukaan transvastaajat olivat kokeneet koulutuksen alalla kiusaamista ja kielteisiä reaktioita sukupuolen ilmaisun tai sukupuoli-identiteettinsä perusteella. EU:n pitäisi auttaa torjumaan transihmisten, niin oppilaiden kuin vanhempien, kiusaamista kouluissa osana sukupuoliin liittyvien stereotyyppien torjuntaa naisten ja miesten välistä tasa-arvoa koskevan EU:n strategian kautta. EU:n koulutusohjelman tulisi kannustaa EU:n jäsenvaltioiden väliseen vertaisoppimiseen ja edistää olemassa olevia hyvä käytäntöjä transfobiseen kiusaamiseen puuttumiseksi.

EU:n jäsenvaltioiden tulisi varmistaa, että kouluissa luodaan transihmisille turvallinen ja kannustava ympäristö, jossa ei syrjitä, kiusata eikä suljeta ketään ulkopuolelle. Oppilaitoksia tulisi kannustaa ottamaan käyttöön yleisiä kiusaamisen vastaisia käytäntöjä, joissa huomioidaan myös transihmisiin liittyvät kysymykset.

Toimivaltaisten julkisten viranomaisten, esimerkiksi tasa-arvoelinten, kansallisten ihmisoikeuselinten sekä lapsiasiamiesten tulisi saada asianmukaiset valtuudet ja resurssit, ja niitä tulisi kannustaa tutkimaan sukupuoli-identiteettiin perustuvia kiusaamis- ja syrjintätapauksia koulumaailmassa.

EU:n jäsenvaltioiden tulisi varmistaa, että objektiivista tietoa sukupuoli-identiteetistä ja sukupuolen ilmaisemisesta on saatavana opetusohjelmassa, millä kannustetaan henkilökuntaa ja opiskelijoita kunnioittamaan ja ymmärtämään transihmisiä sekä lisätään tietoa transihmisten kohtaamista ongelmista. EU:n jäsenvaltioiden olisi annettava koulutusta opetusalan ammattilaisille siitä, miten transihmisiin liittyviä kysymyksiä voidaan ottaa esille opetuksessa ja miten transfobiseen kiusaamiseen ja ahdisteluun voidaan puuttua.

Syrjintä ja mahdollisuus käyttää terveydenhuollon palveluja

Kuten tutkimuksesta käy ilmi, noin viidennes vastaajista, jotka olivat käyttäneet terveydenhuollon palveluja tai sosiaalipalveluja tutkimusta edeltäneen vuoden aikana, koki joutuneensa terveydenhuolto- tai sosiaalipalveluhenkilöstön syrjimäksi siitä syystä, että on transihminen. EU:n jäsenvaltioiden tulisi varmistaa, että terveydenhuollon ammattilaisille ja sairausvakuutuksista vastaavalle henkilöstölle annetaan asianmukaista koulutusta ja tiedotetaan riittävästi transihmisten terveyteen liittyvistä tarpeista, jotta poistetaan ennakkoluuloja ja parannetaan palveluiden tarjoamista transihmisille.

EU:n jäsenvaltioiden tulisi harkita sen varmistamista, että erityisesti transihmisille suunnattuja terveydenhuollon palveluita on saatavilla ja että transihmisiä kohdellaan tasavertaisesti ja kunnioittavasti heidän käyttäessään terveydenhuollon palveluita. Jäsenvaltioiden tulisi harkita sukupuolenkorjaushoitojen tarjoamista ja, jos tällaisia ei ole saatavilla, edistettävä mahdollisuutta käyttää näitä hoitoja niitä tarjoavassa jäsenvaltiossa.

EU:n jäsenvaltioiden tulisi mainita erityisesti transihmisille tarkoitettu terveydenhuolto kansallisissa terveydenhuoltosuunnitelmissa ja -politiikoissa sekä varmistaa, että myös terveyskyselyissä, koulutusohjelmissa ja terveydenhuoltopolitiikassa otetaan transihmiset ja heidän tarpeensa huomioon.

Väkivalta ja häirintä

”Transsukupuolisena oleminen Liettuassa on vaikeinta, mitä voi kuvitella. Joudun pelkäämään jatkuvasti, ja lopulta sitä ei halua elää enää ollenkaan. [...] Joudun kokemaan niin paljon syrjintää, häirintää ja väkivaltaa, että siitä on tullut minulle jokapäiväistä elämää.”
(Transihminen, 25 vuotta, Liettua)

EU:n HLBT-tutkimuksen hätkähdyttävien tulosten kohdistuvan toistuvan väkivallan ja viharikosten suuri määrä, mikä viittaa siihen, että viharikosten torjumiseksi toteutettavia toimia on tarpeen parantaa kaikkialla EU:ssa:

- Väkivaltaa ja häirintää tapahtuu vuosittain noin yksi tapaus kahta transvastaajaa kohti, mikä on kaksi kertaa enemmän kuin tutkimuksen vastaajilla, jotka ovat lesboja, homoja tai biseksuaaleja.
- Noin kaksi viidestä transvastaajasta (44 prosenttia), jotka olivat joutuneet väkivallan uhriksi kyseisenä edeltäneiden 12 kuukauden aikana, mainitsi näin käyneen vähintään kolme kertaa kyseisenä aikana.
- Identiteettiryhmittäin jaoteltaessa havaitaan, että mieheksi pukeutuvat naiset ja naiseksi pukeutuvat miehet ovat todennäköisimmin kokeneet useita väkivaltatapauksia (vähintään kolme kertaa) kyseisenä aikana.

Mistä tahansa syystä, ei siis yksinomaan vastaajan sukupuoli-identiteetin vuoksi, koetun väkivallan suhteen transvastaajat ilmoittivat kaikista HLBT-ryhmistä todennäköisimmin joutuneensa väkivallan

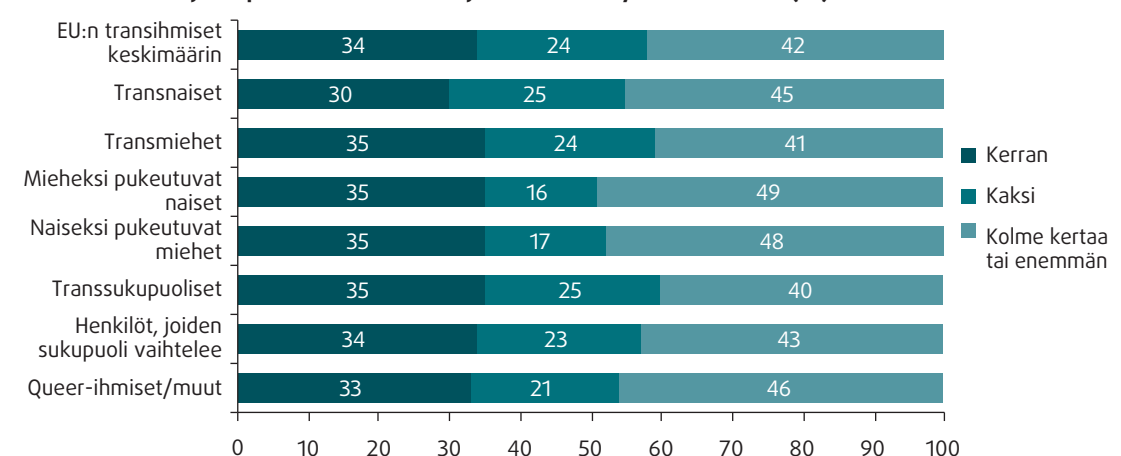
tai väkivallalla uhkailun kohteeksi sekä kyselyssä tarkoitetulla viisivuotisella että kyselyä edeltävällä yhden vuoden pituisella jaksolla. Tutkimusta edeltäneiden viiden vuoden aikana 34 prosenttia kaikista transvastaajista oli kokenut väkivaltaa tai heitä oli uhattu väkivallalla, ja 15 prosenttia oli kokenut väkivaltaa tai väkivallan uhkaa tutkimusta edeltäneiden 12 kuukauden aikana.

Noin yksi kymmenestä transvastaajasta (8 prosenttia) oli joutunut fyysisen/seksuaalisen hyökkäyksen kohteeksi tai heitä oli uhattu väkivallalla heidän omasta mielestään osittain tai pelkästään siksi, että heidän havaittiin olevan transihmisiä. Tutkimusta edeltäneiden 12 kuukauden aikana vihaan perustuva väkivalta oli todennäköisintä transnaisten keskuudessa (16 prosenttia), naiseksi pukeutuvien miesten keskuudessa (14 prosenttia) ja transsukupuolisten vastaajien keskuudessa (11 prosenttia).

Kaikkien HLBT-tutkimuksen vastaajien keskuudessa transvastaajat ilmoittivat todennäköisimmin vihaan perustuvasta väkivallasta poliisille. Yksi viidestä oli ilmoittanut viimeisimmästä vihaan perustuvasta väkivaltatapauksesta (21 prosenttia), ja yksi neljästä oli ilmoittanut vakavimmasta väkivaltatapauksesta (24 prosenttia). Ilmoittamatta jättämisen syyksi kerrottiin muun muassa seuraavaa:

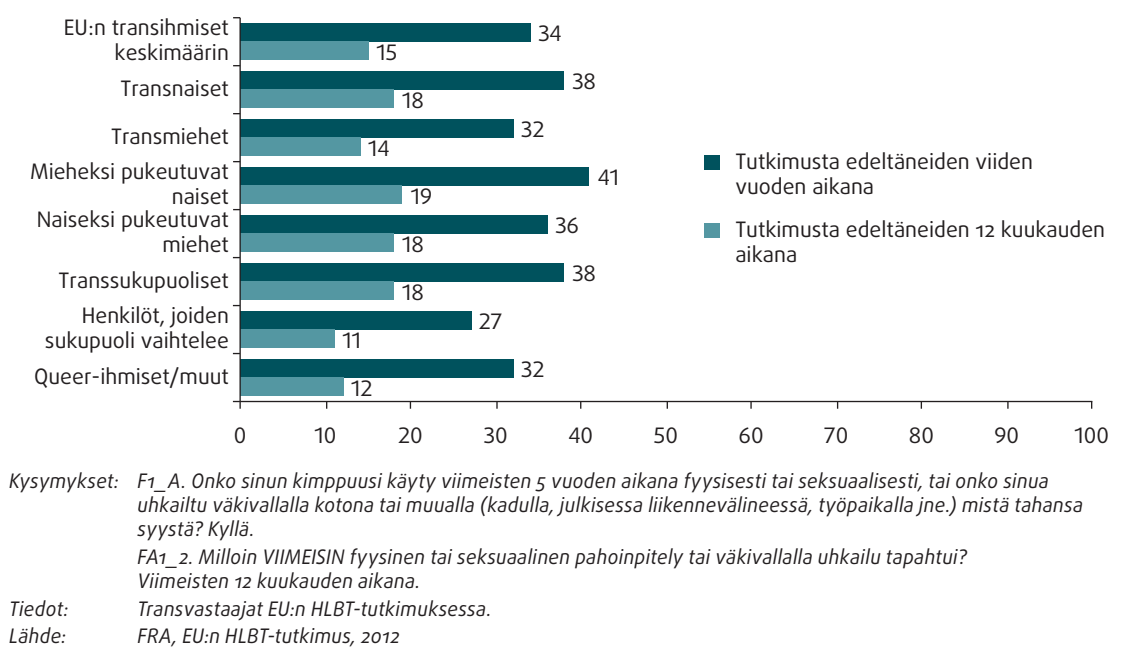
- syvä epäluottamus poliisiviranomaisiin: puolet vastaajista jätti ilmoittamatta tapauksesta siksi, etteivät he uskoneet poliisin tekevän mitään, ja kolmannes siksi, etteivät he uskoneet poliisin voivan tehdä mitään

Kaavio 6: Fyysistä ja/tai seksuaalista väkivaltaa tai sen uhkaa edellisten 12 kuukauden aikana kokeneet vastaajat tapausten lukumäärän ja identiteettiryhmän mukaan (%)

Kysymys: FA1_3. Kuinka monta kertaa viimeisten 12 kuukauden aikana joku kävi kimppuusi fyysisesti tai seksuaalisesti tai uhkasi sinua väkivallalla Euroopan unionissa / tässä maassa?
Tiedot: EU:n HLBT-tutkimuksen transvastaajat, jotka olivat joutuneet fyysisen/seksuaalisen väkivallan kohteeksi tai joita oli uhattu fyysisellä/seksuaalisella väkivallalla tutkimusta edeltäneiden 12 kuukauden aikana.
Lähde: FRA, EU:n HLBT-tutkimus, 2012

Kaavio 7: Väkivallan ja väkivallalla uhkaamisen yleisyys edellisten viiden vuoden sekä edellisten 12 kuukauden aikana identiteettiryhmittäin (%)

- poliisin homofobisen ja/tai transfobisen reaktion pelko (yli kolmannes vastaajista)
- vihaan perustuvan häirinnän kohdalla vastaajat ilmoittivat useimmiten tapauksen olevan liian vähäpätöinen, ei riittävän vakava ilmoitettavaksi tai että heille ei tullut mieleen, että tapauksesta olisi voinut ilmoittaa.

Jos vihaan perustuvasta väkivallasta tai häirinnästä oli ilmoitettu muulle taholle kuin poliisille, valtaosa transvastaajista (yli puolet) oli ilmoittanut siitä HLBT-organisaatiolle, yksi kymmenestä valtion elimelle tai kansalliselle elimelle, kuten tasa-arvoelimelle, ja noin 7–15 prosenttia yleiselle uhreja tukevalle organisaatiolle.

Väkivallan ja häirinnän tekijänä olivat useimmiten ryhmissä toimivat entuudestaan tuntemattomat miehet. Vihaan perustuvat tapaukset olivat tapahtuneet yhtä usein sisätiloissa kuin ulkona, mutta vihaan perustuvaa häirintää oli tapahtunut hieman useammin julkisissa sisätiloissa. Kaikista *ulkotiloista* transvastaajat mainitsivat tapausten tapahtumapaikoiksi useimmiten kadun, aukion, pysäköintialueen tai muun julkisen paikan. Kaikista *sisätiloista* vihaan perustuvaa väkivaltaa tapahtui useimmiten kotona, kun taas vihaan perustuvaa häirintää useimmiten työpaikalla. Joka kymmenes viimeisimmistä häirintätapauksista oli tapahtunut internetissä tai sähköpostitse, Facebook ja Twitter mukaan luettuina.

”Homofobia ja transfobia loukkaavat ihmisarvoa. Homo- ja transfobiset asenteet eivät sovi yhteen perussopimuksen 2 artiklassa vahvistettujen, Euroopan unionin perustana olevien arvojen ja periaatteiden kanssa.”

Euroopan komissio (2013), ”The Commission’s actions are making LGBT rights a reality”, SPEECH/13/424, Haag, 17. toukokuuta 2013

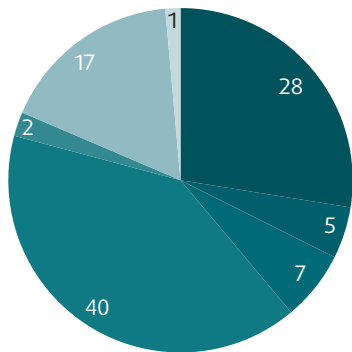
Väkivallanteot ja häirintä loukkaavat oikeutta elämään sekä oikeutta fyysiseen ja henkiseen koskemattomuuteen ja sitä kautta ihmisarvoon. Nämä oikeudet on suojattu EU:n perusoikeuskirjassa.

Euroopan parlamentin mukaan ”jäsenvaltioiden olisi rekisteröitävä HLBTI-ihmisiin kohdistuvat viharikokset ja tutkittava niitä sekä hyväksyttävä rikoslainsäädäntöä, jolla kielletään vihaan yllyttäminen seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuoli-identiteetin perusteella.”² Vastaavasti suosituksessa Rec(2010)5 kannustetaan Euroopan neuvoston jäsenvaltioita varmistamaan ”väitettyjen rikosten ja muiden tekojen tehokas, pikainen ja puolueeton tutkinta, jos voidaan perustellusti epäillä uhrin seksuaalisen suuntautumisen tai sukupuoli-identiteetin olleen väitetyt teon vaikuttimena”. Siinä kehoitetaan Euroopan neuvoston jäsenvaltioita varmistamaan lisäksi, että ”ne, jotka ovat vastuussa näistä

2 Lyhenne ”HLBTI” sisältää myös intersukupuoliset henkilöt. Euroopan parlamentin päätöslauselma, annettu 4 päivänä helmikuuta 2014, homofobian ja seksuaaliseen suuntautumiseen ja sukupuoli-identiteettiin perustuvan syrjinnän vastaisesta EU:n etenemissuunnitelmasta (2013/2183(INI)).

Kaavio 8: Viimeisin vihaan perustuvan väkivallan teko väkivallan tyyppien mukaan (%)

- Fyysinen hyökkäys
- Seksuaalinen väkivallan uhka*
- Seksuaalinen hyökkäys*
- Sekä fyysisen että seksuaalisen väkivallan uhka
- Fyysinen ja seksuaalinen hyökkäys
- Fyysisen väkivallan uhka
- En tiedä*

Kysymykset: FA1_4. Ajatellen VIIMEISINTÄ fyysistä tai seksuaalista pahoinpitelyä tai väkivallalla uhkailua, mitä sinulle tuolloin tapahtui?
 FA1_5. Tapahtuiko VIIMEISIN fyysinen tai seksuaalinen pahoinpitely tai väkivallalla uhkailu viimeisten 12 kuukauden aikana mielestäsi osittain tai kokonaan siksi, että sinun ajateltiin olevan transihminen?

Huom. *Tapauksia alle 30.

Tiedot: EU:n HLBT-tutkimuksen transvastaajat, jotka olivat joutuneet fyysisen/seksuaalisen pahoinpitelyn tai väkivallalla uhkailun kohteeksi tutkimusta edeltäneiden 12 kuukauden aikana osittain tai pelkästään siksi, että vastaajan havaittiin olevan transihminen.

Lähde: FRA, EU:n HLBT-tutkimus, 2012

teoista, saatetaan tosiasiallisesti oikeuteen ja että heitä tarvittaessa rankaistaan rankaisemattomuuden välttämiseksi”³.

”Sekä tutut että tuntemattomat ovat nöyryyttäneet, hakanneet ja loukanneet minua, mutta olen halunnut, että ympärilläni olevat ihmiset oppivat, että olen samanlainen ihminen kuin muutkin, eikä seksuaalinen suuntautumiseni tee minusta erilaista. Olen ihminen, oma persoonani. Olen ylpeä homoudestani. En ole koskaan valehdellut, enkä valehtele vastaisuudessaakaan, olipa sen hinta miten kova tahansa.” (Transihminen, homoseksuaali, 29 vuotta, Bulgaria)

Taulukko: Vihaan perustuvan väkivallan ja väkivallalla uhkaamisen tapahtumapaikat edellisten 12 kuukauden aikana (%)

	Viimeisin	Vakavin
Kotonani	8	9
Jossain muussa asuinrakennuksessa, asunnossa*	3	4
Koulussa, yliopistossa	5	6
Työpaikalla*	3	4
Kahvilassa, ravintolassa, pubissa, yökerhossa	10	8
Autossa*	1	1
Julkisessa liikennevälineessä	9	7
Kuntosalilla tai urheiluseurassa*	0	0
Muualla sisätiloissa*	2	3

³ Euroopan neuvoston ministerikomitea (2010), Suositus Rec(2010)5 toimista seksuaaliseen suuntautumiseen tai sukupuoli-identiteettiin perustuvan syrjinnän torjumiseksi.

	Viimeisin	Vakavin
Kadulla, aukiolla, pysäköintialueella tai muulla julkisella paikalla	46	43
Puistossa, metsässä*	3	4
Erityisessä HLBT-paikassa (esim. yökerhossa, baarissa) tai tapahtumassa (esim. Pride)*	2	1
Muualla ulkona*	5	7
Muu*	2	2

Kysymys: FA1_10; FA2_10. Missä se tapahtui?

Huom. *Vastauksia alle 30.

Tiedot: EU:n HLBT-tutkimuksen transvastaajat, jotka olivat joutuneet fyysisen/sekuaalisen pahoinpitelyn tai väkivallalla uhkailun kohteeksi tutkimusta edeltäneiden 12 kuukauden (viimeisin tapaus) tai viiden vuoden (vakavin tapaus) aikana osittain tai pelkästään siitä syystä, että heidän oli havaittu olevan transihmisiä.

Lähde: FRA, EU:n HLBT-tutkimus, 2012

FRA:n lausunto

Transihmisiin kohdistuvan vihaan perustuvan väkivallan ja häirinnän torjunta

Arvioidessaan rikoksen uhrien oikeuksia, tukea ja suojelua koskevista vähimmäisvaatimuksista 25. lokakuuta 2012 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (rikoksen uhreja koskeva direktiivi) täytäntöönpanosta annettua kansallista lainsäädäntöä Euroopan komission olisi kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, onko sukupuoli-identiteetti ja sukupuolen ilmaisu sisällytetty asianmukaisesti uhrien henkilökohtaisiin ominaisuuksiin yksilöllisissä arvioinneissa.

Rikoksen uhreja koskevan direktiivin täytäntöönpanon yhteydessä EU:n jäsenvaltioiden tulisi kiinnittää huomiota uhrin sukupuoli-identiteetin vuoksi tehtyjen rikosten uhrien tarpeisiin (direktiivin johdanto-osan 9, 17 ja 56 perustelukappaleen mukaisesti). EU:n jäsenvaltioiden pitäisi varmistaa rikoksen uhreja koskevan direktiivin 21 artiklan mukaisesti, että transsukupuolisten yksityisyyden suojaa, aiemmat nimet ja sukupuoli mukaan lukien, kunnioitetaan täysimääräisesti koko rikosoikeudellisen menettelyn ajan.

EU:n jäsenvaltioiden tulisi harkita rikosoikeudellisten säännösten antamista transfobiaan perustuvilta rikoksilta suojelemiseksi sekä varmistaa, että lainvalvontaviranomaiset koulutetaan puuttumaan tehokkaasti transfobiaan perustuviin rikoksiin. Tähän sisältyy tietoisuuden lisääminen transihmisiin liittyvistä asioista.

EU:n jäsenvaltioiden tulisi puuttua viharikosten ilmoittamatta jättämiseen, mukaan lukien transihmisiä vastaan tehdyt rikokset, kuten todetaan joulukuussa 2013 pidetyssä oikeus- ja sisäasioiden neuvoston kokouksessa viharikosten torjunnasta annetuissa päätelmissä, jotka vastaavat vuonna 2013 Vilnassa pidetyn FRA:n perusoikeuskonferenssin päätelmiä. Jäsenvaltioita kehoitetaan toteuttamaan asianmukaisia toimenpiteitä helpottaakseen uhrien mahdollisuutta ilmoittaa vihaan perustuvista rikoksista mahdollisimman pitkälti myös uhreja tukevien järjestöjen kautta. Tähän tulisi sisältyä toimenpiteitä, joilla lisätään luottamusta poliiseihin ja muihin valtion elimiin. Lainvalvontaviranomaisia pitäisi näin ollen kouluttaa siihen, miten transihmisten ilmoittamia tapauksia tulisi käsitellä erityisesti uhreille annettavan tuen ja tapausten järjestelmällisen kirjaamisen kannalta. Erilaisia menettelyitä, kuten kolmannen osapuolen tekemiä ilmoituksia tai kansalaisjärjestöjen osallistumista usean toimijan välisiin kumppanuuksiin, voitaisiin niin ikään harkita ilmoitusten tekemisen lisäämiseksi.

EU:n jäsenvaltioiden pitäisi varmistaa, että lainvalvontaviranomaiset kirjaavat ja tutkivat sukupuoli-identiteettiin ja sukupuolen ilmaisuun perustuvat viharikokset ja nostavat niistä syytteet. Niiden tulee ottaa huomioon jo käynnissä olevat toimenpiteet rikoksia koskevien tietojen keruun parantamiseksi (esimerkiksi Eurostatin rikostilastoja ja rikosoikeudellisia tilastoja käsittelevän työryhmän tehtävät EU:n tilastollisen toimintasuunnitelman 2011–2015 puitteissa). Tutkimustietoon perustuvien lainsäädännöllisten ja poliittisten toimenpiteiden kehittämiseksi jäsenvaltioiden pitäisi kerätä tilastoja rikosten määrästä ja tyypeistä ja uhrien sukupuoli-identiteetistä (direktiivin 2012/29/EU 28 artiklan sekä johdanto-osan 56 ja 64 perustelukappaleen mukaisesti) sekä tuomittujen rikoksentekijöiden määrästä ja määrättyjen rangaistusten tyypeistä.

Eläminen transihmisenä

”Pidän siis itseäni miehenä, jolla on feminiinisiä piirteitä naisen vartalossa. Kun puhun tästä muille, minua pidetään hulluna. Sitä on joko mies tai nainen, piste. En siis ole mitään.” (Mieheksi pukeutuva nainen, 32 vuotta, Tanska)

Tutkimustiedoista käy ilmi, että monet transihmiset kasvavat ja elävät sellaisessa sosiaalisessa ympäristössä, jossa transihmisten olemassaoloa ei tunnusteta tai heidän tarpeitaan ei tunneta. Kun jatkuva uhriksi ja syrjityksi joutumisen pelko kohtaa muiden – myös oman perheen, työyhteisön tai sosiaalisen ympäristön – tietämättömyyden puolustautumiskeinona käytetään peittelyä tai näkymättömissä pysymistä. Tämä valinta kuitenkin vahvistaa väistämättä transihmisten oikeuksien myöntämättä ja tunnustamatta jättämistä. Stereotyyppiat ja tietämättömyys transihmisten arkielämän todellisuudesta ja oikeuksista pitävät yllä kielteistä yleistä asennetta ja eri asteista kaltoin kohtelua, joka vaihtelee mauttomista vitseistä ja loukkaavasta kielenkäytöstä aina vakavaan häirintään ja poissulkemiseen. Tällä tavalla luodaan näkymätön häkki, pystytetään esteitä tasa-arvolle ja vaarannetaan transihmisten oikeus elää omaa elämäänsä. Kuten transvastaajat totesivat tutkimuksessa, viime kädessä he ovat kansalaisia, jotka tuntevat, ettei heidän anneta olla sellaisia kuin he ovat.

”Olen varma, että olisin kärsinyt enemmän syrjinnästä ja häirinnästä, jos olisin kertonut avoimesti olevani transihminen. Olen kertonut asiasta silloin, kun minun oli pakko tehdä se oikeudellisissa yhteyksissä, mutta perheeni, terveydenhuollon henkilöstön ja entisten kumppanieni lisäksi kukaan ei tiedä, että en syntynyt miehenä. Minulla on siis ollut suhteellisen helppoa, mutta on tietysti huono juttu, että minun on salattava tämä tiukasti, jotta asiat pysyisivät helppoina.” (Transmies, 38 vuotta, Alankomaat)

Kielteisesti transihmisiin suhtautuvassa ympäristössä eläminen saa transihmiset muuttamaan ilmaisuun ja käyttäytymistään:

- Kolmannes kaikista transvastaajista (32 prosenttia) vältti sukupuolen tai toivomansa sukupuolen ilmaisua fyysisen ulkomuodon tai vaatekukun avulla pelätessään väkivaltaa, uhkailua tai häirintää.
- Puolet transvastaajista ilmoitti välttävänsä tiettyjä paikkoja tai tiloja näiden pelkojen takia.
- Lähes viidennes vastaajista vältti kertomasta avoimesti olevansa transihminen myös kotonaan, ja kuusi kymmenestä vältti osoittamasta asiaa avoimesti julkista liikennettä käyttäessään.

Nämä havainnot korostavat, miten ihmisten yleiset yhteiskunnalliset näkemykset ja suhtautuminen transihmisiin vaikuttavat transihmisten päivittäiseen elämään. Tämän takia transihmiset eivät voi käyttää oikeuttaan yksityiselämän kunnioittamiseen, johon

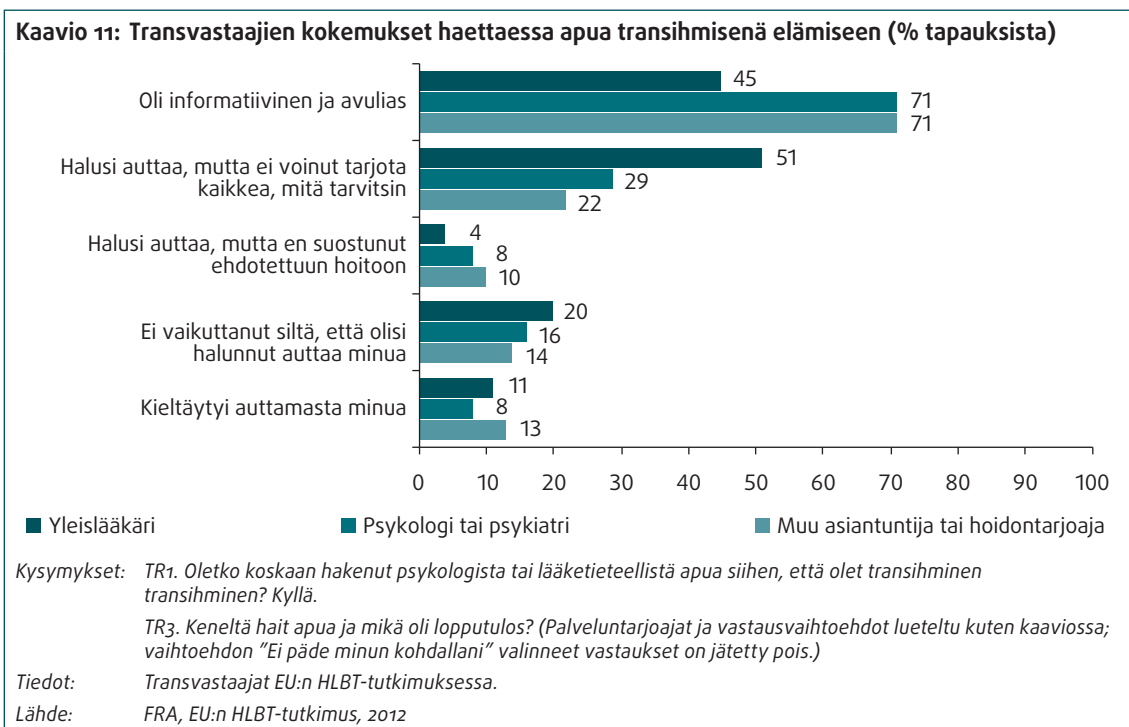
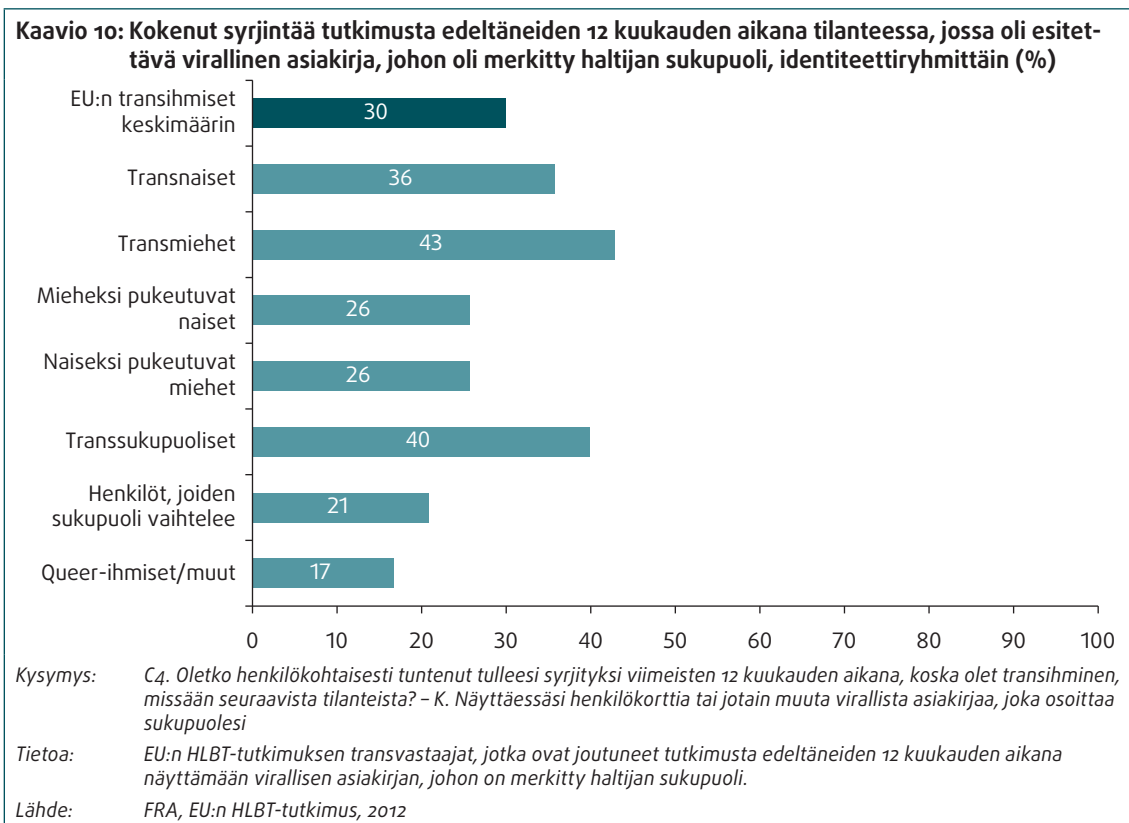
Kaavio 9: Vastaajien näkemyksiä tavoista helpottaa transihmisten elämää (%)

Kysymys: TR6. Mikä auttaisi sinua elämään mukavammin transihmisenä maassa, jossa asut? Vastaajat, jotka ovat ”samaa mieltä” tai ”vahvasti samaa mieltä”.

Tiedot: Transvastaajat EU:n HLBT-tutkimuksessa.

Lähde: FRA, EU:n HLBT-tutkimus, 2012

kuuluu myös oikeus ilmaista omaa identiteettiään kaikilla elämän aloilla, myös julkisesti.

”Transsukupuolisena eläminen on pelottavaa. Seuraan koko ajan kielteisiä reaktioita ja tunnen tarvetta muuttua näkymättömäksi valtaosassa julkisista tilanteista, kuten julkista liikennettä käyttäessäni. Tästä syystä käytän raskaampia ja väljempää vaatteita kuin haluaisin.” (Transsukupuolinen, 39 vuotta, Yhdistynyt kuningaskunta)

Neljä viidestä transvastaajasta ilmoitti, että myönteisiä toimenpiteitä transihmisten ihmisoikeuksien kunnioittamiseksi, kuten tasa-arvosuunnitelmia, julkisia kampanjoita tai erikoisalan palveluita, on erittäin harvassa tai melko harvassa heidän asuinmaassaan. Yli yhdeksän kymmenestä vastaajasta (94 prosenttia) totesi, että jos kansalliset viranomaiset edistäisivät transihmisten oikeuksia, heidän olisi helpompi elää transihmisenä.

Sukupuoli-identiteetin tai sukupuolen ilmaisun mukaisen henkilöllisyystodistuksen puuttuminen voi johtaa syrjintään:

- Joka kolmas transvastaaja tunsu itsensä syrjityksi tutkimusta edeltäneiden 12 kuukauden aikana näyttäessään henkilöllisyystodistustaan tai muuta virallista asiakirjaa, johon on merkitty sukupuoli.
- Lähes yhdeksän kymmenestä (87 prosenttia) ilmoitti, että helpommat oikeudelliset menettelyt halutun sukupuolen tunnustamiseksi helpottaisivat heidän elämäänsä.

”Vain 35:ssä Euroopan maassa on lainsäädäntöä, jossa tunnustetaan transihmisten sukupuoli-identiteetti. Transihmisten olemassaolo on tosiasiaa laitonta 14 maassa, sillä niissä sitä ei tunnusteta. Lain mukaan 21:ssä Euroopan maassa vaaditaan, että transihmiset on sterilisoitava ennen sukupuoli-identiteetin tunnustamista. Muita vaatimuksia voivat olla mielenterveyshäiriön diagnosointi, lääkehoito ja invasiivinen kirurgia, arvio uuden sukupuoli-identiteetin mukaisesti eletystä ajasta sekä siitä, eläkö transihminen yksin tai onko hän eronnut. Tällaiset vaatimukset loukkaavat henkilön ihmisarvoa, fyysistä koskemattomuutta, oikeutta perustaa perhe ja oikeutta olla joutumatta kaltoin tai epäinhimillisesti kohdelluksi.”

Transgender Europe (TGEU) (2014), Trans Rights Europe Map & Index 2014, www.tgeu.org/Trans_Rights_Europe_Map

Euroopan neuvoston suosituksen CM/Rec(2010)5 mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava asianmukaiset toimet taatakseen henkilön sukupuolenkorjauksen täysimääräinen oikeudellinen tunnustaminen

kaikilla elämänalueilla, erityisesti mahdollistamalla nimen ja sukupuolen muuttamisen virallisiin asiakirjoihin nopeasti, avoimesti ja helposti. Suosituksessa todetaan myös, että ”sukupuolenkorjauksen oikeudelliselle tunnustamiselle asetettavia ennakkovaatimuksia, myös ruumiillisia muutoksia koskevia vaatimuksia, olisi tarkasteltava säännöllisesti loukkaavien vaatimusten poistamiseksi.”

Monilla transihmisillä fyysinen terveys ja mielen-terveys ovat suuressa vaarassa heikentyä. Useissa tutkimuksissa on osoitettu, että monilla transihmisillä on itsetuhoisia ajatuksia, he kärsivät masennuksesta ja ahdistuksesta, vahingoittavat itseään ja jopa yrittävät itsemurhaa.

Jotkut transihmiset, eivät kuitenkaan kaikki, käyvät läpi sukupuolenkorjauksen muuttaakseen kehonsa sukupuoli-identiteettiään vastaavaksi.

Kaksi viidestä transvastaajasta (39 prosenttia), etenkin alempiin tuloluokkiin kuuluvat ja työttömät, ovat hakeneet lääketieteellistä tai psykologista apua sukupuoli-identiteettiin liittyviin tarpeisiinsa. Avun hakemiseen liittyvät kokemukset ovat hyvin monenlaisia: seitsemän kymmenestä (71 prosenttia) ilmoittaa kokemustensa olleen myönteisiä psykologien, psykiatrien ja muiden specialistien tai hoidontarjoajien kanssa. Tyytyväisyys laskee kuitenkin alle puoleen (45 prosenttia) lääkäreiden kohdalla. Yksi viidestä (20 prosenttia) ilmoitti, ettei lääkäri vaikuttanut olevan halukas auttamaan, ja yksi kymmenestä (11 prosenttia) ilmoitti lääkärin jopa kieltäytyneen auttamasta.

Puolet (52 prosenttia) niistä, jotka eivät olleet hakeneet psykologista tai lääketieteellistä apua, eivät yksinkertaisesti halunneet tai tarvinneet apua. Naisiksi pukeutuvien miesten ja miehiksi pukeutuvien naisten; niiden henkilöiden, joiden sukupuoli vaihtelee, sekä queer-vastaajien/muiden vastaajien ryhmät olivat erityisesti niitä, jotka eivät todennäköisimmin halunneet tai tarvinneet hoitoa. Kolmannes transmiehistä (33 prosenttia) ja transnaisista (37 prosenttia) ilmoitti, ettei halua psykologista tai lääketieteellistä apua transihmisenä elämiseen. Ne vastaajat, jotka halusivat tai tarvitsivat psykologista tai lääketieteellistä hoitoa, mutteivät olleet sitä vielä hakeneet, ilmoittivat monia syitä avun hakematta jättämiselle, kuten etteivät olleet uskaltaneet, etteivät tienneet minne mennä tai että olivat pelänneet hoidontarjoajien ennakkoluuloja. Lähes neljä viidestä transvastaajasta (79 prosenttia) ilmoitti, että heidän elämänsä transihmisenä helpottuisi, jos lääketieteellisiä hoitovaihtoehtoja olisi enemmän tarjolla.

FRA:n lausunto

Sukupuolen tunnustaminen lainsäädännössä

Kuten tutkimuksesta kävi ilmi, sukupuoli-identiteettiä ja sukupuolen ilmaisua vastaavan henkilöllisyystodistuksen saaminen on ongelma, joka haittaa monien transvastaajien normaalia sosiaalista elämää. EU:n jäsenvaltioiden olisi varmistettava, että henkilön ensisijainen sukupuoli tunnustetaan oikeudellisesti täysin, ja myös etunimi, sosiaaliturvatunnus ja muut sukupuoleen viittaavat merkinnät saadaan muutettua henkilöllisyystodistuksesta.

Sukupuolen tunnustamisessa sovellettavien menettelyjen tulisi olla saavutettavia, avoimia ja tehokkaita, ja niillä olisi varmistettava ihmisarvon ja vapauden kunnioittaminen. Erityisesti avioeroa ja lääketieteellisiä toimenpiteitä, kuten sterilisaatiota, ei saisi edellyttää lainsäädännöllisissä sukupuolen tunnustamismenettelyissä.

EU:n jäsenvaltioiden tulisi tunnustaa täysin muiden EU:n jäsenvaltioiden antamat asiakirjat ja päätökset sukupuolen oikeudellisen tunnustamisen alalla, jotta helpotetaan transihmisten mahdollisuutta käyttää oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen EU:n alueella.

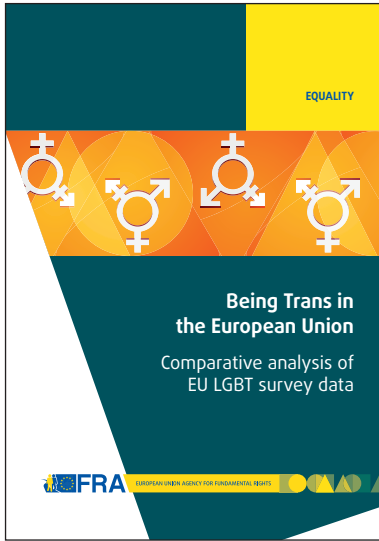

Tutkimusmenetelmät

EU:n HLBT-tutkimus toteutettiin vuonna 2012 nimettömän verkkokyselyn avulla. Kyselyä mainostettiin lähinnä HLBT-ihmisiin liittyvillä verkkosivuilla ja sosiaalisessa mediassa. Tällä menetelmällä saatiin kootua tähän mennessä suurin Euroopassa ja koko maailmassa käytettävissä oleva tutkimustietoaineisto HLBT-ihmisistä. Raportissa ja tässä tiivistelmässä esitellään vähintään 18-vuotiaiden, internetiä käyttävien, tutkimuksesta tiedon saaneiden ja siihen vapaaehtoisesti osallistuneiden transvastaajien havaintoja, kokemuksia, mielipiteitä ja näkemyksiä. Vaikka tulosten ei voida katsoa edustavan kaikkia EU:ssa asuvia transihmisiä, otoksen hyvin suuri koko merkitsee sitä, että tutkimuksessa havaitut suuntaukset kuvaavat laajalti EU:n transväestöä.

Tutkimuksessa käytettiin painotusmenetelmää, jolla on pyritty huomioimaan EU:n transväestön suhteellista osuutta koskevien luotettavien tilastojen puute ja lieventämään joidenkin EU:n jäsenvaltioiden liian suurta osuutta kokonaisotoksessa. Näin varmistetaan, että jokaisesta EU:n jäsenvaltiosta kotoisin olevien transvastaajien mielipiteet otetaan huomioon tutkimuksen tuloksissa samassa suhteessa kyseisen maan väestömäärään nähden. Tätä varten lisäksi oletettiin, että transvastaajien ja transihmistien alaryhmien prosenttiosuudet kaikkien tutkimuksen vastaajien keskuudessa ovat samat jokaisessa EU:n jäsenvaltiossa, ja laskelmat perustuivat tähän oletamaan (tarkempi kuvaus varsinaisen raportin liitteessä 2).

Tarkemmat tutkimusmenetelmiä koskevat tiedot on koottu FRA:n varsinaisen transihmisiä koskevan raportin, *Being Trans in the European Union: Comparative analysis of EU LGBT survey data* (2014), liitteeseen 1, ks. <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/being-trans-eu-comparative-analysis>.

Transihmiset eli henkilöt, joiden sukupuoli-identiteetti ja/tai sukupuolen ilmaisu eroaa syntyessä vahvistetusta sukupuolesta, kohtaavat usein syrjintää, häirintää ja väkivaltaa eri puolilla Euroopan unionia (EU) vielä nykypäivänä. Tästä aiheutuu pelkoa, joka saa monet peittämään tai kätkemään todellisen minänsä. Tässä raportissa tarkastellaan yhdenvertaista kohtelua ja syrjintää kahdelta pohjalta, seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuoli-identiteetin perusteella. Siinä analysoidaan lesboja, homoja, biseksuaaleja ja transihmisiä (HLBT) koskevaan EU:n tutkimukseen osallistuneiden 6 579 transvastaajan kokemuksista saatuja tietoja, joista muodostuu tähän mennessä laatuun suurin tutkimustietoaineisto. FRA toteaa tässä analyysissä, että muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta transvastaajat ilmoittivat kokevansa eniten syrjintää, häirintää ja väkivaltaa muihin HLBT-alaryhmiin verrattuna.

Kaikkien tasavertainen ja täysimääräinen sosiaalinen osallistuminen ilman syrjintää on osallistavan ja yhteenkuuluvuutta edistävän yhteiskunnan ennakoedellytys. Tältä osin tutkimuksen tulokset olivat huolestuttavia: transihmisten tasavertaisuus on edelleen vain kaukainen tavoite. Kuitenkin raportti julkaistaan hetkellä, jolloin yhä useampi EU:n jäsenvaltio toteuttaa toimia transihmisten perusoikeuksien edistämiseksi ja suojelemiseksi. Tutkimuksessa kerättyjen ja analysoitujen tietojen avulla poliitikkojen ja poliitikanlaajitajien tulisi pyrkiä laatimaan lainsäädäntöä, toimia ja strategioita, joilla kyseiset oikeudet voidaan turvata paremmin.

Lisätietoa

Transihmisiä koskeva FRA:n varsinainen raportti *Being Trans in the European Union: Comparative analysis of EU LGBT survey data* (2014), ks. <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/being-trans-eu-comparative-analysis>.

HLBT-tutkimusta koskeva varsinainen raportti, *EU LGBT survey – European Union lesbian, gay, bisexual and transgender survey – Main results* (2014), ks. <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/eu-lgbt-survey-european-union-lesbian-gay-bisexual-and-transgender-survey-main>.

HLBT-tutkimusta koskevan raportin tiivistelmä, *EU LGBT survey – European Union lesbian, gay, bisexual and transgender survey – Results at a glance* (2013), ks. <http://fra.europa.eu/en/publication/2013/eu-lgbt-survey-european-union-lesbian-gay-bisexual-and-transgender-survey-results> (saatavana myös ranskaksi ja saksaksi).

Tietoa FRA:n toiminnasta HLBT-ihmisiin liittyvissä asioissa on saatavana osoitteessa <http://fra.europa.eu/en/project/2011/homophobia-transphobia-and-discrimination-grounds-sexual-orientation-and-gender>.

© Euroopan unionin perusoikeusvirasto, 2014
Photo: © Shutterstock

FRA – EUROOPAN UNIONIN PERUSOIKEUSVIRASTO

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Wien – Itävalta
P. +43 158030-0 – F. +43 158030-699
fra.europa.eu – info@fra.europa.eu
[facebook.com/fundamentalrights](https://www.facebook.com/fundamentalrights)
[linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency](https://www.linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency)
twitter.com/EURightsAgency

ISBN 978-92-9239-717-3

TK-06-14-152-FI-C
doi:10.2811/485488